

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (čtvrtého senátu)

26. února 2015*

„Řízení o předběžné otázce — Směrnice 2001/84/ES — Článek 1 — Duševní vlastnictví — Prodej originálů uměleckých děl v dražbách — Právo na opětný prodej ve prospěch autora originálu díla — Dlužník poplatku hrazeného z titulu práva na opětný prodej — Kupující nebo prodávající — Smluvní odchylka“

Ve věci C-41/14,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Cour de cassation (Francie) ze dne 22. ledna 2014, došlým Soudnímu dvoru dne 27. ledna 2014, v řízení

Christie's France SNC

proti

Syndicat national des antiquaires,

SOUDNÍ DVŮR (čtvrtý senát),

ve složení L. Bay Larsen, předseda senátu, K. Jürimäe, J. Malenovský (zpravodaj), M. Safjan a A. Prechal, soudci,

generální advokát: M. Wathelet,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Christie's Francie SNC D. Théophilem a A. Riosem, avocats,
- za Syndicat national des antiquaires G. Lesourdem a B. Edelmanem, avocats,
- za francouzskou vládu D. Colasem a F.-X. Bréchetem, jako zmocněnci,
- za Evropskou komisi J. Hottiaux a J. Samnadda, jako zmocněnkyněmi,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

* Jednací jazyk: francouzština.

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla (Úř. věst. L 272, s. 32; Zvl. vyd. 17/01, s. 240).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi společnostmi Christie's France SNC (dále jen „Christie's France“) a Syndicat national des antiquaires (národním sdružením obchodníků se starožitnostmi, dále jen „SNA“) týkajícího se platnosti ustanovení, které je součástí všeobecných obchodních podmínek a podle něhož kupující hradí společnosti Christie's France částku odpovídající výši poplatku, který je třeba zaplatit autorovi z titulu práva na opětný prodej (dále jen „sporné ustanovení“).

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Body 3, 4, 9, 10, 13 až 15, 18 a 25 odůvodnění směrnice 2001/84 znějí takto:
 - „(3) Právo na opětný prodej má za cíl zajistit autorům výtvarných děl a plastik podíl na hospodářském úspěchu originálu jejich uměleckých děl. [...]
 - (4) Právo na opětný prodej je nedílnou součástí autorského práva a představuje základní výsadu autorů. Zavedení takového práva ve všech členských státech uspokojuje potřebu poskytnout tvůrcům přiměřenou a jednotnou úroveň ochrany.

[...]
 - (9) V současné době vnitrostátní právní předpisy většiny členských států právo na opětný prodej stanovují. Takové právní předpisy, pokud existují, vykazují určité rozdíly, zejména pokud jde o umělecká díla, na která se vztahují, za která se vyplácejí autorské odměny a uplatňují sazby, o transakce spojené s výplatou autorských odměn a o základ pro jejich výpočet. Toto právo je tedy faktorem, který přispívá k narušení hospodářské soutěže a k přesunům prodejů v rámci Společenství.
 - (10) Takové rozdíly v existenci a používání práva na opětný prodej členskými státy mají přímý negativní dopad na řádné fungování vnitřního trhu s uměleckými díly ve smyslu článku 14 Smlouvy. V těchto případech představuje vhodný právní základ článek 95 Smlouvy.

[...]
 - (13) Stávající rozdíly v právních předpisech by měly být odstraněny, pokud narušují fungování vnitřního trhu, a mělo by být zabráněno vzniku nových rozdílů tohoto druhu. Není potřeba bránit vzniku rozdílů nebo mu předcházet, pokud se neočekává, že ovlivní fungování vnitřního trhu.
 - (14) [...] Existence rozdílů mezi vnitrostátními předpisy v právu na opětný prodej vytváří narušení hospodářské soutěže a přemísťování prodejů uvnitř Společenství a vede k nerovnému zacházení s umělci podle toho, kde jsou jejich díla prodávána. [...]

(15) S ohledem na rozsah rozdílů mezi vnitrostátními předpisy je nutné přijmout harmonizační opatření k odstranění rozdílů mezi právními předpisy jednotlivých členských států v oblastech, kde by tyto rozdíly mohly vytvářet nebo udržovat narušení hospodářské soutěže. Není však nutné harmonizovat každé ustanovení právních předpisů členských států v oblasti práva na opětný prodej, a pro ponechání největšího možného prostoru pro vnitrostátní rozhodování stačí, bude-li harmonizace omezena na ta vnitrostátní ustanovení, která mají nejpřímější dopad na fungování vnitřního trhu.

[...]

(18) Obsah práva na opětný prodej by měl být rozšířen na všechny úkony opětného prodeje s výjimkou těch, které se uskutečňují přímo mezi osobami jednajícími jako soukromé osoby bez účasti profesionálního zástupce trhu s uměleckými díly. [...]

[...]

(25) V zásadě by osobou, která má autorskou odměnu platit, měl být prodejce. Členské státy by měly mít možnost odchýlit se od této zásady, pokud se týká odpovědnosti za platby. Prodejcem je osoba nebo podnik, jehož jménem se obchod uzavírá.“

4 Článek 1 uvedené směrnice, nadepsaný „Předmět práva na opětný prodej“, stanoví:

„1. Členské státy stanoví ve prospěch autora originálu uměleckého díla právo na opětný prodej, vymezené jako nezcizitelné právo, kterého se nelze do budoucna vzdát, na autorskou odměnu založenou na prodejní ceně získané z jakéhokoli opětného prodeje díla následujícího po prvním převodu díla autorem.

2. Právo uvedené v odstavci 1 se vztahuje na všechny úkony opětného prodeje, jehož se jako prodávající, kupující nebo zprostředkovatel účastní profesionální zástupce trhu s uměleckými díly, například aukční síň, umělecká galerie a obecně jakýkoli obchodník s uměleckými díly.

[...]

4. Autorskou odměnu hradí prodávající. Členské státy mohou stanovit, že jedna z fyzických nebo právnických osob uvedených v odstavci 2, jiná než prodávající, je sama odpovědná nebo se s prodávajícím podílí na odpovědnosti za zaplacení autorské odměny.“

Francouzské právo

5 Článek 1 směrnice 2001/84 byl do francouzského práva proveden zákonem č. 2006-961 ze dne 1. srpna 2006 o autorském právu a právech s ním souvisejících v informační společnosti (loi no 2006-961, du 1er août 2006, relative aux droits d'auteur et aux droits voisins dans la société de l'information; JORF ze dne 3. srpna 2006, s. 11 529).

6 Podle článku L. 122-8 francouzského zákoníku duševního vlastnictví (code de la propriété intellectuelle), zavedeného citovaným zákonem, platí:

„Autoři originálů [...] děl [...] požívají práva na opětný prodej, které je nezcizitelným právem na podíl na výnosu z prodeje díla následujícího po jeho prvním převodu autorem nebo nabyvateli práv po něm, jestliže se opětného prodeje jako prodávající, kupující nebo zprostředkovatel účastní profesionální zástupce trhu s uměleckými díly. [...]

Právo na opětný prodej hradí prodávající. Odpovědnost za její uhrazení nese profesionální zástupce, který se prodeje účastní, a pokud k převodu dochází mezi dvěma profesionálními zástupci, nese ji prodávající. [...]"

Spor v původním řízení a předběžná otázka

- 7 Christie's France, francouzská dceřiná společnost nadnárodní společnosti Christie's, je společnost zabývající se dobrovolným prodejem uměleckých děl ve veřejných dražbách. Za tímto účelem pravidelně pořádá prodeje uměleckých děl, jichž se účastní jménem prodávajících. Při některých takových prodejkách vzniká nárok na úhradu autorské odměny. Christie's France stanovila ve svých všeobecných obchodních podmínkách sporné ustanovení, které jí umožňuje inkasovat na účet a jménem prodávajícího blíže určenou částku z každé položky podléhající autorské odměně, označené v jejím katalogu symbolem λ, kterou musí následně vyplatit organizaci pověřené výběrem této odměny nebo samotnému umělci.
- 8 SNA je sdružení, jehož členové působí na stejném trhu jako Christie's France, takže jsou s ní – jak tvrdí toto sdružení – v konkurenčním vztahu.
- 9 SNA má za to, že sporné ustanovení přeneslo v případě prodejků uskutečněných v letech 2008 a 2009 povinnost zaplacení autorské odměny na nabyvatele, což představuje nekalosoutěžní jednání v rozporu s ustanoveními článku L. 122-8 zákoníku duševního vlastnictví. SNA proto podala proti Christie's France žalobu, jejímž prostřednictvím se domáhá určení neplatnosti sporného ustanovení.
- 10 Tribunal de grande instance de Paris (Soud prvního stupně v Paříži) zamítl tuto žalobu rozsudkem ze dne 20. května 2011 s tím, že rozdělení povinnosti hradit poplatek z titulu práva na opětný prodej není samo o sobě nekalosoutěžním jednáním.
- 11 SNA podala proti tomuto rozsudku odvolání ke cour d'appel de Paris (Odvolacímu soudu v Paříži). Odvolací soud dospěl zaprvé k závěru, že právo na opětný prodej bylo koncipováno jako odměna hrazená prodávajícím, který se obohatil prodejem díla, autorovi, jehož původní odměna při prvním převodu díla mohla být vzhledem k následujícímu zvýšení hodnoty příliš nízká. Zadruhé vyjádřil cour d'appel de Paris názor, že jakékoli odchýlení se od ustanovení směrnice 2001/84 dohodou by bylo v rozporu s cílem směrnice, kterým je zajistit sjednocení práva na opětný prodej. Cour d'appel de Paris proto prohlásil sporné ustanovení za neplatné.
- 12 Christie's France podala proti rozhodnutí odvolacího soudu kasační opravný prostředek, ve kterém mimo jiné tvrdí, že směrnice 2001/84 bez dalšího upřesnění nebo omezení stanoví, že autorskou odměnu hradí prodávající, a že tedy nevylučuje možnost smluvně si upravit, kdo ponese povinnost zaplatit tuto odměnu.
- 13 Za těchto podmínek se Cour de cassation rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Je třeba pravidlo stanovené v čl. 1 odst. 4 [směrnice 2001/84], které stanoví, že autorskou odměnu hradí prodávající, vykládat v tom smyslu, že tuto povinnost nese v konečném důsledku prodávající, aniž je možné se od tohoto pravidla smluvně odchýlit?“

K předběžné otázce

- 14 Podstatou otázky předkládajícího soud je, zda musí být čl. 1 odst. 4 směrnice 2001/84 vykládán v tom smyslu, že stanoví, že náklady na autorskou odměnu nese v konečném důsledku v každém případě prodávající, nebo zda je možné se od tohoto pravidla smluvně odchýlit.

- 15 Zprv je třeba připomenout, že směrnice 2001/84 byla mimo jiné přijata na základě cíle, jak vyplývá z bodů 3 a 4 jejího odůvodnění, zajistit autorům výtvarných děl a plastik podíl na hospodářském úspěchu originálu jejich uměleckých děl (v tomto smyslu viz rozsudek Fundaci3n Gala-Salvador Dal3 a VEGAP, C-518/08, EU:C:2010:191, bod 27).
- 16 Dále je cílem směrnice 2001/84, jak vyplývá z bodů 13 a 14 jejího odůvodnění, odstranit rozdíly v právních předpisech, které vedou především k nerovnému zacházení s umělci podle toho, kde jsou jejich díla prodávána.
- 17 K dosažení uvedených cílů musí členské státy podle čl. 1 odst. 1 uvedené směrnice stanovit ve prospěch autora právo na opětný prodej, vymezené jako nezcizitelné právo na autorskou odměnu, kterého se nelze do budoucna vzdát a jehož účelem je autorům prostřednictvím poplatku, jehož výše je založená na prodejní ceně získané z jakéhokoli opětného prodeje jejich děl, zajistit určitou odměnu.
- 18 V tomto kontextu je třeba poukázat na to, že členské státy je třeba vzhledem k tomu, že jim směrnice 2001/84 ukládá povinnost stanovit poplatek z titulu práva na opětný prodej, považovat za odpovědné za skutečné zaplacení takového poplatku, neboť jinak by relevantní ustanovení této směrnice pozbyla užitečného účinku (obdobně viz rozsudek Stichting de Thuiskopie, C-462/09, EU:C:2011:397, bod 34).
- 19 Tato odpovědnost členských států také znamená, že členské státy mohou jako jediné určit v rámci vymezeném směrnicí 2001/84 osobu povinnou k zaplacení odměny, která má povinnost zaplatit uvedený poplatek autorovi.
- 20 Z bodu 4 odůvodnění uvedené směrnice totiž plyne, že existuje potřeba poskytnout tvůrcům přiměřenou a jednotnou úroveň ochrany. Zajištění takové úrovně ochrany přitom vyžaduje, aby osobu povinnou k zaplacení odměny určily právě jen členské státy ve svých právních předpisech.
- 21 V této souvislosti stanoví čl. 1 odst. 4 směrnice 2001/84 ve spojení s bodem 25 jejího odůvodnění, že osobou, která má autorskou odměnu platit, by v zásadě měl být prodávající.
- 22 Toto řešení lze ostatně snadno vysvětlit vzhledem k okolnosti, že při dalším prodeji obdrží prodejní cenu po uskutečnění transakce zpravidla prodávající.
- 23 Je však třeba uvést, že rovněž z článku 1 odst. 4 věty druhé směrnice 2001/84, ve spojení s bodem 25 jejího odůvodnění vyplývá, že členské státy mohou stanovit odchylky od zásady, podle které je osobou povinnou k zaplacení odměny prodávající, ačkoli jsou omezeny ve výběru jiné osoby, která sama či spolu s prodávajícím ponese odpovědnost osoby povinné k zaplacení odměny.
- 24 V tomto ohledu je v čl. 1 odst. 4 směrnice 2001/84 upřesněno, že v případě, kdy se členský stát rozhodne stanovit, že osobou povinnou k zaplacení odměny je jiná osoba než prodávající, musí ji tento stát vybrat z profesionálních zástupců uvedených v čl. 1 odst. 2 této směrnice, kteří se dalších prodejí spadajících do působnosti směrnice 2001/84 účastní jako prodávající, kupující nebo zprostředkovatelé.
- 25 Zadruhé je třeba poukázat na to, že ačkoli některé jazykové verze čl. 1 odst. 4 směrnice 2001/84, například verze v jazyce španělském, francouzském, italském či portugalském, lze vykládat tak, že rozlišují mezi osobou povinnou k zaplacení odměny, která nese odpovědnost za zaplacení odměny autorovi, na straně jedné a osobou, která v konečném důsledku nese náklady na tuto odměnu, na straně druhé, jiné jazykové verze téhož ustanovení, například verze v jazyce dánském, německém, anglickém, rumunském či švédském, takový rozdíl nečiní.

- 26 Nezbytnost jednotného výkladu ustanovení unijního práva přitom v případě rozdílů mezi různými jazykovými verzemi tohoto ustanovení vyžaduje, aby bylo dotčené ustanovení vykládáno závislosti na kontextu a účelu právní úpravy, jejíž je součástí (v tomto smyslu viz rozsudky DR a TV2 Danmark, C-510/10, EU:C:2012:244, bod 45, jakož i Bark, C-89/12, EU:C:2013:276, bod 40).
- 27 Co se týče kontextu, jehož je čl. 1 odst. 4 směrnice 2001/84 součástí, je třeba poukázat na to, že z bodů 9, 10 a 25 odůvodnění této směrnice plyne, že tato směrnice sice upřesňuje některá hlediska týkající se předmětných uměleckých děl, za která se vyplácí autorské odměny a uplatňují sazby, transakcí spojených s výplatou autorských odměn, základu pro jejich výpočet, jakož i hlediska týkající se osoby povinné k zaplacení odměny, avšak neupravuje totožnost osoby, která musí v konečném důsledku nést náklady na poplatek dlužný autorovi z titulu práva na opětný prodej.
- 28 Neexistenci této zmínky lze vyložit jediné s odkazem na cíle, které směrnice 2001/84 sleduje. V tomto ohledu je třeba poukázat na to, že pokud je jejím cílem zejména odstranit narušení hospodářské soutěže na trhu s uměleckými díly, je tento cíl omezen hranicemi stanovenými v bodech 13 a 15 odůvodnění této směrnice.
- 29 Z uvedených bodů odůvodnění konkrétně vyplývá, že není třeba odstraňovat ty rozdíly mezi vnitrostátními právními předpisy, které nemohou ovlivnit fungování vnitřního trhu, a že stačí, tak aby byl ponechán největší možný prostor pro vnitrostátní rozhodování, bude-li harmonizace omezena na ta vnitrostátní ustanovení, která mají nejpřímější dopad na fungování vnitřního trhu (v tomto smyslu viz rozsudek Fundación Gala-Salvador Dalí a VEGAP, EU:C:2010:191, body 27 a 31).
- 30 Pakliže dosažení takto ohraničeného cíle vyžaduje stanovení osoby odpovědné za zaplacení poplatku z titulu práva na opětný prodej autorovi a pravidel pro výpočet výše tohoto poplatku, neplatí to pro otázku, kdo v konečném důsledku ponese náklady na tento poplatek.
- 31 Ačkoli nelze bez dalšího vyloučit, že posledně zmíněné hledisko může vést k určitému narušení fungování vnitřního trhu, je takový účinek v každém případě jen nepřímý, neboť je vyvolán dohodnutou smluvní úpravou plněnou nezávisle na zaplacení poplatku z titulu práva na opětný prodej, za které je i nadále odpovědná osoba povinná k zaplacení odměny.
- 32 Směrnice 2001/84 tudíž nebrání tomu, aby se v případě, kdy členský stát přijme právní předpisy, podle kterých je osobou povinnou k zaplacení odměny prodávající nebo profesionální zástupce trhu s uměleckými díly, jenž se účastní dané transakce, tito při dalším prodeji dohodli s jakoukoli jinou osobou včetně kupujícího, že náklady na poplatek dlužný autorovi z titulu práva na opětný prodej ponese v konečném důsledku tato jiná osoba, přičemž se rozumí, že takové smluvní ujednání nemá žádný vliv na povinnosti a odpovědnost, jež má vůči autorovi osoba povinná k zaplacení odměny.
- 33 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na položenou otázku odpovědět, že čl. 1 odst. 4 směrnice 2001/84 musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání tomu, aby osoba povinná k zaplacení autorské odměny, kterou takto označují vnitrostátní právní předpisy – ať už jí je prodávající nebo profesionální zástupce trhu s uměleckými díly, jenž se účastní transakce – mohla s jakoukoli jinou osobou včetně kupujícího uzavřít dohodu, že náklady na autorskou odměnu ponese v konečném důsledku zcela nebo částečně tato jiná osoba, pokud takové smluvní ujednání nemá žádný vliv na povinnosti a odpovědnost, jež má vůči autorovi osoba, která má platit autorskou odměnu.

K nákladům řízení

- 34 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (čtvrtý senát) rozhodl takto:

Článek 1 odst. 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání tomu, aby osoba povinná k zaplacení autorské odměny, kterou takto označují vnitrostátní právní předpisy – ať už jí je prodávající nebo profesionální zástupce trhu s uměleckými díly, jenž se účastní transakce – mohla s jakoukoli jinou osobou včetně kupujícího uzavřít dohodu, že náklady na autorskou odměnu ponese v konečném důsledku zcela nebo částečně tato jiná osoba, pokud takové smluvní ujednání nemá žádný vliv na povinnosti a odpovědnost, jež má vůči autorovi osoba, která má platit autorskou odměnu.

Podpisy